

Graveskader på ledninger – hvem har ansvaret?

Advokat Nicolaj Weber (L)

DM&E Vidensdage den 18. januar 2024

Program

- Del 1: Introduktion og juridisk ramme
- Del 2: Entreprenørens ansvar
- Del 3: Praktisk håndtering af gravearbejder og undersøgelsespligten
- Del 4: Eksempler fra praksis
- Del 5: Afrunding og spørgsmål

DEL 1: INTRODUKTION OG JURIDISK RAMME

Introduktion

- At grave ind i en elledning eller et gasrør kan være livsfarligt for manden med gravkoen eller skovlen.
 - Derfor er det obligatorisk for entreprenører og andre graveaktører at indhente oplysninger i Ledningsejerregisteret (LER), inden en graveaktivitet sættes i gang.
- Hvert år sker der imidlertid graveskader for omkring 300 millioner kroner.
- For at imødegå dette og lette graveaktørens opfyldelse af undersøgelsespligten, er LER 2.0 blevet implementeret.
 - Håbet er, at LER 2.0 kan skabe en lettere og mere overskuelig indgang til oplysningerne om Danmarks 750.000 kilometer underjordisk infrastruktur – og dermed mindske antallet af uheld og ulykker.

LER-loven og LER 2.0

- Formålet med LER er ifølge LER-lovens § 1, at
 - 1) reducere antallet af skader på ledninger nedgravet i jord eller nedgravet i eller anbragt på havbunden inden for det danske søterritorium eller kontinentalsoklen,
 - 2) lette graveaktørers og andres undersøgelser forud for gravearbejder i jorden eller i havbunden inden for det danske søterritorium eller kontinentalsoklen,
 - 3) lette ledningsejeres udlevering af ledningsoplysninger til brug for planlægning og udførelse af gravearbejder,
 - 4) mindske gener for samfundet og lette graveaktørers gravearbejder,
 - 5) reducere de samlede omkostninger som følge af skader og
 - 6) bidrage til en forbedret forsyningssikkerhed.

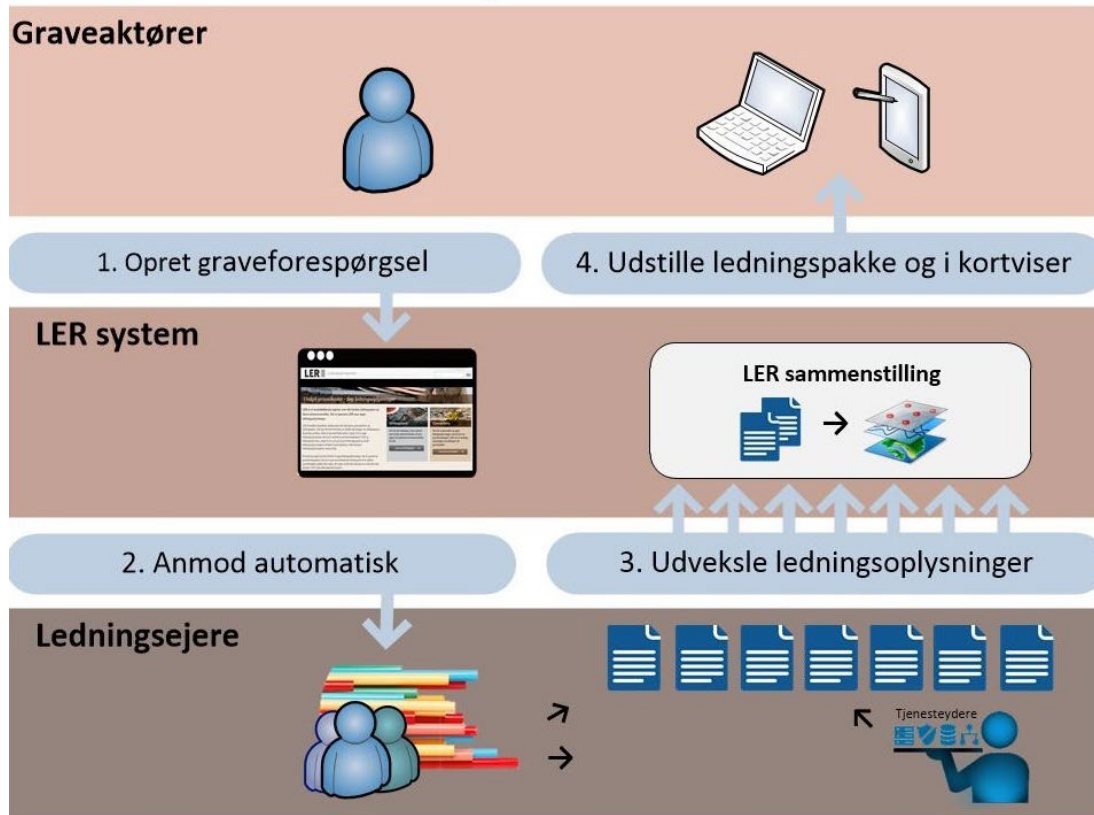
Hvem er omfattet af LER?

- En ledningsejer er ifølge LER-lovens § 2 omfattet af LER, hvis ledningen
 - 1) indgår i et forsyningsnet,
 - 2) er en stikledning, som ejes af et forsyningselskab,
 - 3) er en offentlig myndigheds ledning, som er helt eller delvis beliggende i offentlige vejarealer eller privat fællesvej,
 - 4) er en vejafvandingsledning, som ejes af en offentlig vejmyndighed eller et forsyningselskab,
 - 5) leverer adgang til privatejet digital infrastruktur til brugere,
 - 6) afleder spildevand til et vandløb, en sø eller et havområde eller
 - 7) er et føringsrør, der ejes af et forsyningselskab eller en offentlig myndighed.

Hvilke pligter har ledningsejere, der er omfattet af LER?

- Hvis en ledningsejer er omfattet af LER-loven, har ledningsejeren pligt til at give oplysninger om ledningens placering til LER jf. LER-lovens § 5.
- Ledningsejeren skal blandt andet give oplysninger om ledningsejeren selv og dennes kontaktoplysninger, om ledningens interesseområde, og om forsyningens art.
 - Interesseområdet er det område, hvor en given ledningsejer har en interesse i, hvad der foregår.
 - Interesseområdet bruges, når en graveaktør forespørger ledningsoplysninger, med henblik på at fastslå, om den pågældende ledningsejer er forpligtet til at udlevere oplysninger om sine ledninger for at undgå graveskader.
 - Interesseområdet fastlægges i en afstand af mindst 1 meter fra ledningen på begge sider af denne.
 - Hvis der er usikkerhed om ledningens placering, tillægges usikkerheden interesseområdet på begge sider af ledningen.

Hvordan fungerer LER 2.0 i praksis

- Status pr. 20.12.2023
- 77 % af alle ledningsejere er på LER 2.0
- Pr. 1. december 2023 udleveres 97 % alle ledningssvar inden for få minutter

Hvordan fungerer LER 2.0 i praksis

- Det centrale hjælpeværktøj i LER 2.0 er en kortviser med ledningsoplysninger.
- Denne kortviser medfører i praksis, at
 - Der er lettere adgang til ledningsoplysninger
 - Graveaktører kan se, hvor de forskellige forsyningsarter har lagt deres udstyr
 - Ledningsoplysningerne kan ses i overskuelig sammenhæng med hinanden
- I kortviseren er ledninger, rør og andet er forsynet med farvekoder:
 - **Rød** for elektricitet
 - **Gul** for gas
 - **Grøn** for fiber
 - **Lilla** for fjernvarme
 - **Grøn** for tele
 - **Blå** for vand
 - **Brun** for spildevand,
 - **Sort** for olie samt
 - **Turkis** for 'andet' (fx øl, kemikalier og enzymer).

Hvilke pligter har de ledningsejere, der IKKE er omfattet af LER?

- Uden for LER-lovens område gælder der ikke nogen specifikke lovregler om pligt til at udlevere ledningsoplysninger.
 - Det betyder, at de ledningsejere, der ikke er omfattet af LER, ikke har en lovmæssig forpligtelse til at oplyse entreprenører og andre graveaktører om, hvor stikledningerne på deres ejendom ligger.
- Såfremt ledningsejeren – efter anmodning fra graveaktøren – har afvist at påvise ledningens placering, eller giver mangelfulde og/eller forkerte oplysninger om ledningens placering, er det som udgangspunkt ledningsejerens ansvar, hvis graveaktøren under gravearbejdet rammer og beskadiger en ledning.

Den juridiske ramme

- Den juridiske ramme for graveaktørens arbejde findes hovedsageligt i
 - Byggeloven
 - LER-loven + LER-bekendtgørelsen
 - Bekendtgørelse nr. 1112 af 18.8.2016 om sikkerhed for udførelse af ikke-elektrisk arbejde i nærheden af elektriske anlæg ("**Sikkerhedsbekendtgørelsen**")

Byggeloven

- Byggelovens § 12, stk. 1, angiver det overordnede ansvarsprincip for gravearbejder.
 - Af bestemmelsen fremgår det at:
 - Ved fundering, udgravning, ændring af terrænhøjde eller anden terræ ændring på en grund skal, uanset om arbejdet i øvrigt er omfattet af loven, træffes enhver foranstaltning, der er nødvendig for at sikre omkringliggende grunde, bygninger og ledningsanlæg af enhver art.
- I praksis betyder dette – i relation til graveskader – at graveaktøren skal udvise den forsigtighed, som de tilgængelige oplysninger om ledninger på området giver anledning til.
 - Graveaktøren har med andre ord pligt til at undersøge, om der kan graves uden risiko for skader.

Sikkerhedsbekendtgørelsen

- Entreprenørens pligter følger af § 3 hvorefter entreprenøren skal:
 - 1) indhente ledningsoplysninger inden ethvert grube-, grave-, bore- og nedramningsarbejde påbegyndes,
 - 2) ved større arbejder fremsende situationsplan over arbejdets omfang til ejeren af det elektriske anlæg, inden arbejdet påbegyndes,
 - 3) følge anvisninger fra ejeren af det elektriske anlæg, og
 - 4) meddele ejeren af det elektriske anlæg om enhver skade, uheld og ulykke i forbindelse med udførelse af arbejde i nærheden af et elektrisk anlæg.

DEL 2: ENTREPRENØRENS ANSVAR

Entreprenørens ansvar

- Arbejder hovedsageligt med to typer af ansvar
 - Culpaansvar (ansvar for skade som følge af ansvarspådragende forhold)
 - Skærpet culpaansvar (ansvar for skade som følge af mindre ansvarspådragende forhold)

Entreprenørens ansvar

- Hvem har ansvaret for graveskader?
 - En entreprenør er sædvanligvis erstatningsansvarlig for skader på ledninger ved gravearbejde, hvis entreprenøren ikke har udvist den nødvendige forsigtighed og omhu (agtpågivenhed).
 - Den nødvendige forsigtighed og omhu = culpaansvar (fx opfyldelse af undersøgelsespligten, og planlægning af arbejdet under hensyn til de fysiske forhold)
 - Bevisbyrden påhviler ledningsejeren
- Styret underboring
 - Skærpet ansvar jf. U.2019.3968H.

”Højesteret tiltræder, at arbejde med styret underboring i et område, hvor der ifølge oplysninger fra Ledningsejerregistret er placeret ledninger, er forbundet med en sådan særlig risiko for skade på ledningerne, at kravene til entreprenørens agtpågivenhed er skærpede, både i forbindelse med planlægningen og ved selve udførelsen af arbejdet”

DEL 3: PRAKTISK HÅNDTERING AF GRAVEARBEJDER OG UNDERSØGELSESPPLIGT

Undersøgelsespligten

- En entreprenør skal forud for iværksættelsen af gravearbejder:
 - 1) Indhente ledningsoplysninger fra ledningsejerregistret jf. LER-bekendtgørelsen § 9 og
 - 2) tilrettelægge og udføre gravearbejdet under hensyntagen til oplysningerne
- Undersøge om der er konkrete fysiske forhold på grunden, der giver mistanke om placering af ledninger ud over de oplysninger, som entreprenøren har modtaget.
- Gravearbejder tilrettelægges herefter
- Der kan som udgangspunkt graves i tiltro til de udleverede oplysninger, medmindre forhold eller tegningsmateriale viser andet jf. U.2014.925H
- Prøvegravning
- Kan ledninger ikke findes trods prøvegravning og er der mistanke om ledning → Anmodning om påvisning.

Manglende ledningsoplysninger

- Hvem har ansvaret for manglende ledningsoplysninger?
 - Nogle ledningsejere kan eje ledninger, hvor de enten ikke har ledningsoplysninger om placeringen af disse, eller hvor de har mistet viden om hvor ledningsoplysningerne er opbevaret.
- Hvordan håndteres dette som graveaktør?
 - Som graveaktør kan manglende ledningsoplysninger håndteres ved, at graveaktøren anmoder ledningsejeren om at påvise ledningen.
 - En ledningsejer skal påvise ledningen i to situationer:
 - 1) hvis ledningsejeren ikke kan udlevere ledningsoplysninger, fordi ledningsejeren ikke har disse jf. LER-lovens § 11, stk. 1 eller
 - 2) hvis graveaktøren ikke kan finde en ledning ved prøvegravning og derfor anmoder om at få ledningen påvist jf. § LER-lovens § 11, stk. 2.
 - Ledningsejeren kan endvidere påvise ledningen, f.eks. hvis ledningen er farlig at beskadige, og ledningsejeren derfor skal være til stede, når der graves.

Fejlagtige ledningsoplysninger

- Hvis der er fejl i ledningsoplysningerne - f.eks. fordi, oplysningerne om ledningernes placering er ukorrekte, ufuldstændige eller upræcise - og der som følge heraf opstår en graveskade på en ledning, risikerer graveaktøren imidlertid alligevel at blive erstatningsansvarlig for skaden på ledningen, selvom han har indhentet oplysninger i LER og hos bygherren og/eller hovedentreprenøren.
- Hvorfor? Graveaktøren må forvente en vis usikkerhed om den præcise placering af ledninger.
- For at imødegå et muligt erstatningsansvar bør graveaktører være omhyggelige med at indhente og ikke mindst vurdere ledningsoplysninger forud for iværksættelse af gravearbejder.

DEL 4: EKSEMPLER FRA PRAKSIS

Eksempler fra praksis

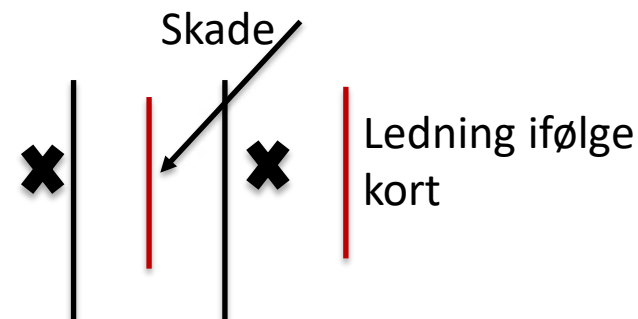
- **U.2022.2712Ø (ansvar):** *Det bemærkedes, at A, hvis man havde vanskeligheder med at lokalisere de angivne ledninger, i forhold til Vejdirektoratet var kontraktuelt forpligtet til at bede ledningsejerne om at påvise deres ledninger og kabler og ultimativt at fortsætte arbejdet efter ledningsejernes anvisninger.*
- **U.2019.3968H (ansvar for HE):** *Højesteret fandt bl.a., at der som udgangspunkt ikke påhviler en hovedentreprenør hæftelsesansvar for en selvstændigt virkende underentreprenørs skadegørende handlinger uden for kontraktforhold. Under de foreliggende omstændigheder, hvor der var tale om særligt risikobetonet arbejde, som Y havde engageret Z til at udføre for sig, havde Y imidlertid anledning til ved tilsyn og kontrol at begrænse og styre risikoen ved arbejdet. Dette kunne ske bl.a. ved, at Y sikrede sig, at Z havde indhentet oplysninger om den nøjagtige placering af ledninger i jorden på stedet for den styrede underboring. Endvidere kunne Y have sikret sig, at Z havde en forsikring, som dækkede ansvar for skade ved arbejdet. Y var under disse omstændigheder nærmest til at bære risikoen for de skader, der skete på X' kabel som følge af Z' uforsvarlige underboring.*

Eksempler fra praksis

- **FED 2016.88 (ikke ansvar):** Under gravearbejde udført af B blev der forvoldt skade på et kabel ejet af A. Kablet lå mere end 2 meter fra det sted, hvor kablet ifølge oplysningerne i LER-registeret var placeret. Det forhold, at B under disse omstændigheder havde udført maskingravningen på skadesstedet uden forudgående lokalisering af A's kabel, var ikke i strid med branchenormerne. B var derfor ikke erstatningsansvarlig for graveskaden.
- **U.2014.925H (ikke ansvar):** Forud for gravearbejdet havde K i overensstemmelse med lov om registrering af ledningsejere § 8 og § 9 indhentet ledningsoplysninger fra A og fik som svar tilsendt et kort over området, der viste et projekteret tracé i jord. A havde imidlertid ikke etableret fiberkablet som projekteret og vist på kortet, hvilket A ikke oplyste K om. A erkendte, at det var en fejl, at kortet ikke var blevet rettet i overensstemmelse med den faktiske placering af fiberkablet, og at kortet således var misvisende. Byretten gav A medhold i sit erstatningskrav mod K, hvorimod både landsretten og Højesteret frifandt K. Højesteret fastslog, at K måtte gå ud fra, at kablet, hvis det var etableret, var placeret i det væsentlige som projekteret og vist på kortet, idet der ikke var forhold ved kortet eller på stedet, der klart gav grundlag for mistanke om, at kortet var misvisende. Gravearbejdet blev tilrettelagt og udført under forsvarlig hensyntagen til de indhentede ledningsoplysninger, og K havde derfor ikke pådraget sig ansvar for overrivningen af fiberkablet.

Case

- Du er entreprenør. Skal udføre styret underboring.
- Du har anmodet om ledningsoplysninger og fået udleveret et kort, der viser ledninger i området for graveforespørgslen.
- Kort viser ledning ”i rabatten” (ca. 3 meter fra gravested). Du skal foretage styret underboring på tværs af vej.
- Du foretager flere prøvegravninger i rabatten (også 1 meter inde i vejen). Finder ikke ledning. Anmoder ikke om påvisning.
- Foretager gravning og træffer ledningen midt i vejen. Ledningens placering afviger med 3 meter. Kort var således fejlbehæftet.
- Ansvar?

DEL 5: AFRUNDING OG SPØRGSMÅL

Vores kontorer

ODENSE

Focus Advokater P/S

Cortex Park Vest 3

5230 Odense M

Tel. +45 63 14 20 20

Focus-advokater.dk

Vi deler viden

Følg vores [Nyheder](#) | [LinkedIn](#) | [Facebook](#)

KØBENHAVN

Amaliegade 40B
DK-1256 København
Tel. +45 63 14 20 20

SVENDBORG

Havnepladsen 3A, 2.
DK-5700 Svendborg
Tel. +45 63 14 20 20

KOLDING

Toldbodgade 10, 4.
DK-6000 Kolding
Tel. +45 75 71 20 20

HAMBORG

Grimm 8
D-20457 Hamburg
Tel. +49 40 24 91 92